

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Moravská zemská knihovna v Brně poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů Digitální knihovny MZK podléhá autorským právům. Využitím Digitální knihovny MZK a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z Digitální knihovny MZK není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Křesťanská revue**

Vydavatel: **YMCA**

Vydáváno v letech: **1928-, 2017, 04.2017**

Číslo ročníků: **84, 2**

Číslo výtisků: **84, 2**

Datum vydání čísla: **04.2017**

Identifikátor ISSN: **0023-4613**

Stránky: **[1a], [1b], 52, 53, 54, 55**

K Ř E S Ť A N S K Á
REVUE

DVOUMĚSÍČNÍK PRO ODPOVĚDNÝ DIALOG

REFORMAČNÍ VKLAD K DNEŠKU

Ladislav Moravetz: Luther a hudba / str. 4 ■

Jakub S. Trojan: Struktura Augustinovy Civitas Dei / str. 18 ■

Ladislav Hejdánek: Kosmická dimenze a přirozenost člověka / str. 29 ■

Jana Nechutová: Miloslav Vlk a česká reformace / str. 48 ■

Jindřich Halama: Jakub Schwarz Trojan devadesátiletý / str. 50 ■

K Ř E S Ť A N S K Á R E V U E

DVOUMĚSÍČNÍK PRO ODPOVĚDNÝ DIALOG

založili v roce 1927 Emanuel Rádl a Josef L. Hromádka

ročník LXXXIV • číslo 2 • duben 2017

REFORMAČNÍ VKLAD K DNEŠKU

OBSAH

Úvodník (Jan Roskovec) 1

Téma

Ladislav Pokorný: Středověká filosofie a dnešek 2

Ladislav Moravetz: Luther a hudba 4

Peter Morée: Od Jana Husa k Martinu Lutherovi 8

Časové úvahy

Jiří Schneider: Vítejte v novém krásném světě! 16

Eseje a studie

Jakub S. Trojan: Struktura Augustinovy Civitas Dei 18

Pavel Keřkovský: Zásady ČCE a jejich návaznost na protestantskou sociální teologii
16. století 22

Tabita Landová: 550 let od volby prvních kněží Jednoty bratrské 26

Ladislav Hejdánek: Kosmická dimenze a přirozenost člověka 29

David Novák: Nad Biblií a Koránem 33

Petr Krejčí: Křesťanská revue: Počátky (I. část) 35

Recenze

Šestnáct zamyšlení Erazima Koháka (Blahoslav Hájek) 40

Kultura

Miesto pri mori (Pavol Bargár) 41

Mlčení (Miroslav Šulák) 43

Poezie

Obchod je tůra! (Jakub S. Trojan) 46

Personalía

Tři vzpomínky na bratra Miloslava (Zdeněk Susa) 47

Miloslav Vlk a česká reformace (Jana Nechutová) 48

Jakub Schwarz Trojan devadesátiletý (Jindřich Halama) 50

Hejdánek, Trojan a Křesťanská revue (Martin Šimsa) 52

příspěť k dobru, svědčit o pravdě (možná s velkým „P“), dokud nenastane čas, kdy bude všem zjevná.

„Nesmíš se na to dívat tak černě, hořku,“ pravívá mně, ortodoxnímu skeptikovi, a na každou hrůzu našeho věku (a že jich mohu uvádět spousty) nachází znaménko naděje a signál, věstící přítomnost transcendence a tudíž toho mocnějšího, jemuž patří budoucnost.

V časech, jako jsou tyto, kdy není nouze o strachy, temné vize a oprávněné obavy, si dvojnásob vděčně uvědomujeme, „jak je dobré mítí Jakuba“. A pokud jsem dosud opominul Jakubovu lásku k poezii, budiž mi dovoleno zakončit kanonickým veršem: „Přítel je sladší než chtění vlastní duše.“ (Př 27,9)

Jindřich Halama

HEJDÁNEK, TROJAN A KŘESŤANSKÁ REVUE

Je to letos devadesát let, co Emanuel Rádl a Josef L. Hromádka zakládali Křesťanskou revue, a je to taky devadesát let, co se v květnu narodili Ladislav Hejdánek a Jakub Trojan. Křesťanská revue je tedy trochu mladší, první číslo vyšlo až v září roku 1927, a její zakladatelé v úvodním, programovém prohlášení, napsali, že jim jde především o křesťanství, ale že nechtějí přehlížet modernost a kritiku, ty že mají mít v časopise největší práva. A že se budou věnovat také kultuře, umění, vědě a politice ve shodě s programem Ymky.

Nabízí se srovnání filosofa Hejdánka a teologa Trojana s filosofem Rádlem a teologem Hromádkou, případně s novozákonníkem Součkem a fenomenologem Patočkou. Pro Hejdánka se Rádl stal kompasem pro cestu k pravdě – Severce.

Tak si to můžeme přečíst ve spisu *Rádlovo pojetí pravdy* z roku 1952 pro přátele (výslovně odkazuje na Jacka – Jakuba Trojana, Honzu – Jana Šimsu, Bédu – Bedřicha Löwensteina a Táňu – Taťánu Klimentěvovou, sestru spisovatele Alexandra Klimenta, Ladislavovu spolužačku ze studia filosofie i účastnici konferencí akademické Ymky). V roce 1952 už byla Ymka, kde se všichni seznámili a sprátelili, zakázána, Jakub Trojan byl na vojně u PTP, můj otec ho měl brzy následovat, Bedřich Löwenstein neodesel na studium na Oxford, kam byl přijat, protože Ladislav Hejdánek mu řekl, že o budoucnosti naší země se bude rozhodovat tady, ne v Oxfordu. Ladislav Hejdánek měl v té době, dle svědectví mého otce, několik dalších prorockých prohlášení. „Čeká nás 40 let chození po poušti“ a „Musíme se rozejít, abychom se zase mohli sejít“. V roce 1952 můj otec i Ladislav Hejdánek absolvovali první velké výslechy na StB – oba odmítli spolupráci, která jim byla nabízena, u otce pod příslibem místa Hromádkova asistenta a pod hrozbou uvěznění matky. Otec vzpomínal na atmosféru strachu – o výsledcích si s Ladislavem řekli až po roce, i když byli v pravidelném, téměř denním styku; plně okolnosti a průběh výslechu zveřejnil až v roce 1966 na půdě Svazu evangelických kazatelů a i tehdy to znamenalo velkou událost, která neměla okamžité negativní důsledky jen díky tomu, že řada jiných kazatelů, jako Alfred Kocáb, Jaroslav Pfann a další, zveřejnění podpořili. Nic z toho ale v Hejdánkově spise nenajdete, Hejdánek věcně, analyticky i kriticky rozebírá Rádlovo pojetí pravdy z různých aspektů a načrtává poradlovskou ontologii, z níž je patrné, že pravdu chce zkoumat ne-předmětně, ale záro-

veň jako to, co vede k určitému, konkrétnímu jednání.

Orientační postavou pro Hejdánka, Trojan a jejich přátele se stal Hromádka. Jeho tehdejší politický program by se dal shrnout jako kritická spolupráce: Uznáme komunistický režim, nemáme nic proti socialismu, ale zůstaneme křesťany a vyhrazujeme si právo na kritiku ve věcech, v nichž nemůžeme jako křesťané mlčet. Na těchto pozicích v zásadě stála nejen později vzniklá Nová orientace (1958), ale i paní profesorka Komárková a Jan Patočka. Jen paní profesorka i Nová orientace byli k režimu mnohem kritičtější než Hromádka a fakticky naplňovali program, který Hromádka deklaroval. Hejdánek pak v článku *K rozhovoru o J. L. Hromádkovi* v roce 1981, kde píše o Hromádkově politickém, morálním a intelektuálním omylu, charakterizoval jeho působení v letech 1958–1968 jako jistý druh emigrace. Článek byl původně publikován samizdatově, v roce 2010 vyšel v souboru textů *Setkání a odstup*.

Do ekumenické spolupráce se s katolickými teology i řeholníky pustil Jakub Trojan na vojně v PTP v první půli padesátých let. Vzpomíná, že dokonce přímo na vojně založili jakousi akademii, kde přednášel ekonomii; navázal zde některá celoživotní přátelství. Ladislava Hejdánka vyhledal na přelomu 50. a 60. let katolický intelektuál Jiří Němec, s nímž se Ladislav v letech 1963–1970 podílel na organizování ekumenického semináře na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě. Seminář byl formálně zaštitěn Hromádkou, ale fakticky a obsahově veden Hejdánkem, Němcem, Janem Sokolem a Václavem Freiem. S Němcem také Hejdá-

nek působil v ne-marxistickém kriticky teoretickém časopisu *Tvář*, vydávali také aktuální teologickou a filosofickou literaturu v nakladatelství Mladá fronta v edici *Váhy* (Karl Jaspers, Emanuel Rádl, Ortega Y Gasset, Max Scheler, Martin Buber, North A. Whitehead a další) a ve spolupráci s redaktorem Jaroslavem Vrbenským v nakladatelství Vyšehrad. Ladislav Hejdánek byl v roce 1968 přijat na doporučení Jana Patočky do Filosofického ústavu ČSAV.

V době normalizace se ani Hejdánek ani Trojan znormalizovat nenechali. Pro účast na letákové akci Jaroslava Šabaty a Jana Tesaře, v níž upozorňovali československé občany v souladu s ústavou na právo nevolit či škrtnat jména kandidátů, byl Ladislav v roce 1971, původně i se svou ženou Hedou, uvězněn, i když měli doma čtyři dcery. Heda byla však po zásahu Angely Davisové u Gustáva Husáka (černošská pro-komunistická aktivistka), kterou na její uvěznění upozornili ex-komunističtí přátelé, po několika dnech propuštěna. Ladislav Hejdánek byl spolu s Jaromírem Dusem a Jiřím Jiráskem odsouzen. Jakubu Trojanovi byl v roce 1974 zároveň s Fredou Kocábem odejmut státní souhlas pro výkon duchovenské činnosti. Hejdánka navštívili Jiří Němec s Václavem Havlem, když připravovali prohlášení Charty 77 a Hejdánek jim doporučil, aby Chartu opřeli o Mezinárodní pakty o lidských a občanských právech, které byly přijaty v Helsinkách, ale v té době už také ratifikovány československým parlamentem a vydány ve sbírce zákonů č. 120. Tuto „stodvacítku“ někdy StB zabavovala při domovních prohlídkách. Ladislav Hejdánek vykonával dvakrát funkci mluvčího Charty, poprvé, když nastoupil

na místo Jana Patočky, který si ho zvolil jako jednoho ze svých dvou náhradníků, podruhé na místo uvězněných Jiřího Dienstbiera a Václava Bendy. Jakub Trojan byl samozřejmě také mezi prvními signatáři Charty 77 a společně s Fredou Kocábem působil ve VONSu.

Jakub Trojan napsal v sedmdesátých letech řadu vynikajících esejů analyzujících fenomén moci z různých aspektů. Eseje byly čteny i mimo klasické novoorientační prostředí. Trojan rozpracovává dialektiku moci-síly a moci duchovní, všímá si kladných i záporných stránek obou mocí. Teologie průšvihů se stává novou teologií kříže i teologií osvobození. Trojan kriticky a velmi přesně pojmenovává bídu tehdejší církevní politiky jak ze strany státních úřadů – „diskriminace náboženství“, tak ze strany církví. Moc bezmocných a bezmoc mocných ukazuje v *Theologické sonatině o moci* (1975) a v *Theologicko-politickém traktátu* (1976). Ve studii *V čem je církev nezastupitelná* (1976) doslova píše: „Církev je nezastupitelná jen v tom, podnikne-li ryzí pokus o život v pravdě a solidaritě.“ (*Moc víry a víra v moc*, 1993) Myšlenkami o moci bezmocných a životu v pravdě předběhl o několik let Václava Havla, který tyto myšlenky formuloval v *Moci bezmocných* (1978). V této souvislosti stojí za připomínku, že Jakub Trojan se stal ručitelem i hromosvodem za dokument Charty 77 věnující se náboženské diskriminaci, který podepsalo 31 českobratrských evangelíků.

Hejdánkovým filosofickým zaměřením se stala moderna. Vyhlíží pravdu jako to nové, které přichází z budoucnosti s pomocí víry, která nám dává sílu se tomuto novému a neznámému

vystavit a spolehnout se na ně, i když nevíme, co přesně přijde a jaké to bude mít následky. V tomto smyslu Hejdánek i Trojan připravovali novou budoucnost ve stopách svých učitelů ve stále nových a často nesnadných poměrech. Šlo jim o novou filosofickou a teologickou orientaci, která se osvědčovala v upadajícím postkomunistickém režimu. Kritika byla doménou zvláště Ladislava Hejdánka, který sókratovskou kritičnost osvědčoval nejen na poli filosofickém, společenském a politickém, ale i v osobním styku. Musíme spravedlivě dodat, že jeho kritičnost byla ve stejné či v ještě větší míře i sebekritická. Kritika je však nejen kořením každé filosofie a teologie, ale i základní živinou poctivé demokracie. Nemají ji rádi populisté, nacionalisté, oligarchové a autokraté, a proto nezapomínejme na ty, kdo nás ji učí.

Nepředstavujeme celé dílo Ladislava Hejdánka a Jakuba Trojana, na to budou muset vzniknout větší a důkladnější práce, ale pokusili jsme se naznačit, v čem jejich dílo odpovídá programu Křesťanské revue, formulovanému Rádem a Hromádkou. Prošli jsme snad všechny body programu Křesťanské revue s výjimkou bodu světovosti. Jsou Hejdánek a Trojan světoví? Masaryk postavil českou otázku jako otázku světovou, Rádl zdůrazňoval, že filosofie a demokracie nemohou být jen českou filosofií či československou demokracií, ale filosofií a demokracií obecně či univerzálně lidskou. Patočka kritizoval nejprve Rádlu, posléze i Masaryka – jejich filosofie je sice odvážná a originální, ale ne dost systematická, propracovaná, světová, je v podstatě „marginální“. Ovšem stal se Patočka světovější svou

PERSONALIA

fenomenologií, nebo svým občanským vystoupením v Chartě po vzoru Masaryka a Rádla? Odpovědi mohou budou různé. Neškodíme Patočkovi, když z něj děláme světového fenomenologického myslitele bez ohledu na domácí diskusi, situaci a kontext? Ostatně Rádlovi a Hromádkovi nešlo o jejich světovost,

ale o světovost křesťanství. Myslím, že Hejdánkův i Trojanův příspěvek ke světovosti křesťanství, k moderní a kritické filosofii, teologii i obnovené demokracii rozhodováním a jednáním vztaženým k pravdě není zastupitelný a my máme na co navazovat. Laťku nenasadili nízko.
Martin Šimsa

Filosofický spis... jest jakýmsi rytířským vyzváním k turnaji; kdo se na vyzvání neozve, může být sice jinak hrdinou sebe větším, ale nemá práva nikdy a nikde, ani v soukromí ani před žáky ani ve veřejnosti o spisu, o otázkách v něm řešených autoritativně mluvit. (*Úvahy*, str. 33)

Bude to příští měsíc už deset let od té chvíle, kdy Rádl byl propuštěn ze služeb pravdě a kdy byl přijat do kruhu mužů, kteří pochopili také jeho úsilí a radostně jej přivítali, neboť poznali, že jeden jejich společný cíl vedl i jeho. Před deseti lety Rádl přestal být sám.

Většina z nás, ba v pravém smyslu nikdo z nás nevěděl, kdo nás na jaře 1942 opouští; tenkrát jsme ještě nepocítili tu osamocenost a opuštěnost, která měla do našeho vědomí položit vážnou otázku: Kdyby se Rádl dožil našeho „rádlovství“, zdaž by snad i potom nezůstal sám? Zdaž by nás uznal za své?

Pechoč vypravuje, jak byl jednou svědkem zvláštní otázky Rádlovy; na přednášce, zřejmě filosofické, zeptal se jednoho studenta: „Proč studujete filosofii?“ Student odpovídá, jak ho filosofie vábí, že má pro ni nadání, že je to pravá věda pro něho; a Rádl na to: „A víte, že je filosofie třeba?“ Nu, to platí pro mne, pro Bedřicha, pro Táňu (snad jsou ještě někteří dosud skryti?); ale mutatis mutandis to stejně platí i pro Honzu a pro Jacka, nemám-li zacházet do trivialit a říci, že to platí vůbec pro každého.

Ladislav Hejdánek: *Rádlovo pojetí pravdy*, 1952